

УДК 811.111'36(045)

ББК 81.432.1-2

ІНКЕКТИВА ТА ЇЇ МІСЦЕ В ТЕОРІЇ МОВЛЕННЄВИХ АКТІВ

ЗОЛОТАРЕНКО Т. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Статтю присвячено трактуванню інвективи з погляду теорії мовленнєвих актів. Визначено первинну іллокуційну ціль інвективи, а саме емотивну, та підпорядковані їй вторинні іллокуції інвективи, тобто вираження наказів, погроз, запитань пресингуючого характеру тощо. Проаналізовано контекст спілкування як провідний фактор використання мовленнєвого акту інвективи.

Ключові слова: інвектива, мовленнєвий акт, адресат, адресант, іллокутивна ціль, перлокутивний ефект.

The paper is devoted to the interpretation of invective in terms of speech act theory. The primary illocution of invective, namely emotional, is defined, as well as secondary invective illocution acts, such as expressing orders, threats, questions and so on were revealed. The context of communication as a leading factor of invective speech act use is analyzed.

Key words: invective, speech act, addressee, addresser, illocution, perlocution.

У сучасній лінгвістиці термін “інвектива” досліджують під різними кутами зору. З одного боку, у лінгво-історичному аспекті інвективу кваліфікують як мовну та мовленнєву одиницю, що посідає певне місце в системі мови і виконує конкретні прагматичні функції, на основі чого визначають національну специфіку вживання інвектив. З іншого боку, інвективу тлумачать як знак культури – вербальне табу, що репрезентує антикультурні явища у фольклорі та побуті [3]. Інвективне висловлення можна вважати мовленнєвою одиницею на позначення конфліктного емоційного стану, оформлене засобами, різними щодо рівня експресії та інтенсивності. Цей напрямок досліджень інвективи можна схарактеризувати як психолого-культурологічний. У літературознавстві інвектива відома як форма памфлету, різновид сатири. У юрислінгвістиці [10] інвективу інтерпретують як мовленнєвий жанр вербальної атаки або нападу, який не завжди реалізується за допомогою лайливої лексики. Саме багатоаспектне розуміння поняття інвективи в науковому обігу, відсутність єдиної думки щодо змістової та формальної специфіки інвективи зумовлюють актуальність теми статті.

Метою статті є доповнення та поглиблення знання про інвективу з погляду теорії мовленнєвих актів.

Завдання:

- уточнити зміст поняття інвективи в прагмалінгвістичному аспекті;
- визначити первинну і вторинну іллокутивну ціль мовленнєвого акту інвективи;
- проаналізувати закономірності використання інвективи залежно від контексту спілкування.

Висловлення, що продукуються з інвективною комунікативною метою, становлять особливий інтерес для дослідження з позиції прагмалінгвістики, оскільки ключовим у цій науці є поняття мовної стратегії прихованого впливу відправника тексту на його одержувача. Згідно зі словниковими даними інвектива означає випад проти кого-небудь [11]. У науковій літературі представлено широке трактування інвективи: наприклад, О. П. Корольова тлумачить інвективу як будь-який образливий засіб, наголошуючи, що семантика мовного знака інвективи залежить від його мовного оточення [6]. Учений В. І. Жельвіс також вважає доречним об'єднати всі різновиди виявів людської неприязні й агресії терміном “інвектива”, розуміючи його як використання будь-якого слова, яке може сприйматися в лайливому значенні і може бути

спрямоване як на іншу людину, так і на самого мовця [4, с. 113]. Така залежність призводить до можливості виникнення інвективної конотації в семантиці нейтральних з цього погляду одиниць. Проте межі інвективного імені в тексті поки що виявляються досить розмитими, оскільки інвектива може бути й окремим словом, і словосполученням, і висловленням (деяке пояснення або характеристика адресата в рамках конфліктної ситуації). В. І. Жельвіс також розглядає інвективу як знак культури, як соціальне табу. Інвектива в міжособистісних стосунках визначається як установка, що виражає негативне ставлення мовця до іншої людини та складається з негативної оцінки особи, її якостей, вчинків і думок, а також експлікує неготовність мовця вислухати та зрозуміти співрозмовника. Усі ці фактори формують негативний емоційний стан співрозмовників.

Інтерес до питань, пов'язаних зі встановленням іллокуції мовця, зумовлений тим фактом, що істинний сенс висловлення не зводиться до простого розрізнення мовних знаків, а постає з урахуванням додаткових смислів, привнесених адресатом. Саме висловлення не може бути зведеним до чистого явища акту висловлення. Воно не співвідноситься з граматичною чи логічною формою, оскільки є чутливим до особливостей матеріалу, матерії, часу й місця.

Інвектива – феномен соціальної дискредитації особистості адресата через спрямований на неї дискурс, який у лінгвокультурній традиції сприймають як образливу дію (вербальну, невербальну). Деструктивний вплив інвективи полягає в здійсненні адресантом психологічного тиску на адресата і порушенні культурно-етичних норм поведінки, тоді як конструктивна складова інвективи виявляється в катарсисі адресанта та пізнанні цілей та емоційних станів комунікантів через конфлікт. Маніфестація емоцій через мотиви дозволяє диференціювати інвективний мовленнєвий акт.

Інвектива є складним мовленнєвим актом, який прямо чи опосередковано виражає емоційний стан мовця в його негативному ставленні до дії, висловлення співрозмовника або до ситуації в цілому і є насамперед *емотивним* висловленням. Воно має план змісту – комунікативну інтенцію мовця (власне, вираження свого негативного ставлення, почуття) – і план вираження – різноманітні маркери негативної емотивності: структурні, семантичні та граматичні, що складають інвективний інвентар.

Першою спробою створення теорії складних мовленнєвих актів стало дослідження відомого українського лінгвіста В. І. Карабана [5], який розрізняє прості та складні мовленнєві акти та комунікативну єдність цих одиниць (систему мовленнєвих актів – ходів) [2, с. 19]. Компонентами складних мовленнєвих актів є прості мовленнєві акти і дискурсивний акт, який їх об'єднує. Складні мовленнєві акти класифікують на основі таких критеріїв: тип іллокутивних та перлокутивних цілей, характер відношення компонентів мовленнєвих актів, характер їхнього функціонування у складі мовленнєвого процесу.

Інвективний мовленнєвий акт належить до багатоцільового актомовленнєвого дискурсу, оскільки він є цілеспрямованою комунікативною дією і зумовлений особливою адресантно-адресатною конфігурацією з іллокутивною метою здійснити психологічний тиск на партнерів з комунікації. У межах інвективного дискурсу іллокуція адресанта спрямована на пригнічення, домінування та тиск, порушення комунікативних норм.

Інвективний мовленнєвий акт є **експресивним** мовленнєвим актом, оскільки провідна, тобто первинна, іллокутивна ціль висловлень цього типу – вираження негативного емоційного стану мовця. Його висловлення містять негативну оцінку співрозмовника, слугують засобом вираження пейоративних емоцій першого, які виникають переважно внаслідок того, що адресат є незначущим для мовця, проте нерідко зачіпає його особисті інтереси.

Вторинна іллокутивна ціль дозволяє зарахувати інвективу до **директивних** мовленнєвих актів, оскільки вона не позбавлена імперативності. Мовець за допомогою наказів та заборон намагається спонукати співрозмовника до певної дії. У твердженнях несхвального характеру

вміщена велика сила впливу на адресата. За її допомогою адресант намагається здійснити вплив на слухача, модифікувати систему його цінностей та установок, домогтися певних змін у поведінці останнього. Необхідно зазначити, що мовець створює інвективний імператив безпосередньо під час комунікативного акту, з урахуванням ситуації, власних інтенцій і прогнозованого результату. На рівні мови існує лише обмежена кількість усталених шаблонних форм інвективних спонувань.

Обіцянки розправи також є інвективною, тому вони належать до **менасивних** мовленнєвих актів, які можуть актуалізуватися за допомогою перформативного дієслова *warn*. Погрози, спрямовані на адресата, використовують з метою створити задуманий образ як мовця, так і слухача, тобто підвищити соціальний статус адресанта і знизити роль адресата. Соціальна функція інвективи полягає в тому, що адресат отримує певне соціальне відображення власної особи, уявлення про те, яким його бачать інші.

Оскільки інвектива є багатогранним утворенням і застосовується не лише з метою інформувати про інтенції адресанта, а й вплинути на емоційну свідомість адресата, її можна зараховувати до **оцінних** мовленнєвих актів. За О. М. Вольф, оцінні мовленнєві акти ми поділяємо на два підвиди: 1) експресиви, мета яких емоційно вплинути на слухача та передати емоційний стан мовця, і 2) асертиви – твердження, які інформують про думку адресанта оцінки і розраховані на згоду адресата. Такий поділ підтверджує наявність емоційного та раціонального конститuentів в оцінці. Іллокутивні функції експресивів та асертивів часто поєднуються, адже межі між цими підтипами не є чіткими [1, с. 165–169]. За допомогою оцінних мовленнєвих актів адресант також намагається вплинути на адресата, викликати в нього емоційні реакції, оформлені у вербальну та невербальну поведінку.

У своїй роботі ми використовуємо класифікацію мовленнєвих актів Г. Г. Почепцова [9, с. 171]: ін'юнктиви, менасиви, квеситиви, констативи, реквестиви, промісиви, перформативи. Усі мовленнєві акти не позбавлені інвективності, адже вони здійснюються в конфліктній ситуації і сприймаються реципієнтом як засоби конфронтації.

Інвективи-ін'юнктиви. До інвективних директивів, а саме ін'юнктивів, адресант вдається доволі часто з метою залякати, підкорити когось і самоствердитися. Інвективне значення імператива зумовлене характером дії або вчинку, необхідного мовцю від адресата, або виникає завдяки його особливій мовленнєвій актуалізації. У другому випадку інвективний імператив майже завжди має неінвективний еквівалент [7, с. 5]. Під інвективним імперативом розуміємо агресивне вербальне спонування співрозмовника здійснити непрестижну, принизливу, засуджувану суспільством дію, а також агресивні вимоги припинити контакт адресанта з адресатом, або побажання, щоб співрозмовник віддалився. Залежно від ситуації накази вимовляються з підвищеною інтонацією і криком або ж пошепки й стримано, якщо це доречно.

"Get out, I said!" he roared. "Get out, God pound you!" [17, p. 210].

Останнє слово залишається за адресантом. Йому важливо, щоб його накази слухали і їх виконували. Бездіяльність з боку адресата не влаштовує мовця, тому останній вдається до **інвективи-богохульства** (*Get out, God pound you!*) як способу впливу на співрозмовника і демонстрації серйозності своїх слів. Наведемо ще один приклад:

"TURN THAT FUCKING RECORD-PLAYER DOWN!" she yelled at the top of her lungs [...] and when Dodie Eberhart raised her voice to its maximum decibel level, *windows cracked, the eardrums of small children ruptured, the dogs fell dead* [15, p. 56].

У цьому прикладі мовець застосовує окличний **інвективний ін'юнктив** *TURN THAT FUCKING RECORD-PLAYER DOWN!*, експлікуючи категоричність і одночасно емоційний спалах. Автор це підтверджує графічно – використовує великі літери. Про експресивність мовлення також свідчать фонаційний невербальний компонент (*she yelled at the top of her lungs*) та авторський коментар про наслідки підвищеного тону інвектора (*windows cracked, the eardrums of small children ruptured, the dogs fell dead*).

Інвективи-менасиви. Погрози є інструментом впливу на співрозмовника з боку мовця і слугують обіцянками зашкодити здоров'ю співрозмовника або його сім'ї, тому спрямовані на створення ефекту страху й покори. Є. Любицька, наприклад, виділяє такі типи погрози: погроза-попередження, погроза-обіцянка, погроза-передбачення, погроза-пропозиція, погроза-твердження, погроза-питання, погроза-заборона, погроза-наказ, погроза-порада [8]. Такі погрози можуть бути небезпечними, коли адресат усвідомлює, що в адресанта справді може вистачити сміливості виконати обіцянку. Продемонструємо на прикладі:

“What –”

“*Shut up, stupid,*” she hissed, and then his hands were pinned behind him, and just as he heard the click of the handcuffs, he also heard a car turning into the driveway. [...]

“*Make no sound,*” she said, leaning over him with one hand on either side of his head, strands of her hair tickling his cheeks and forehead. “*I warn you, Paul. If whoever that is hears something – or even if I hear something and think he might heard something – I will kill him, or them, then you, then myself*” [13, p. 151].

Побудова аналізованого дискурсивного сегменту, з точки зору комунікативного впливу на слухача, є цілком логічною та адекватною експресивній іллокутивній меті мовця – здійснити психологічний вплив на співрозмовника. Повторювані **директиви** *Shut up, stupid; Make no sound* ужито для досягнення покори. **Вокатив** *stupid* демонструє зверхність мовця, невизнання ним розумових здібностей адресата. **Інвективу** *stupid* мовець застосовує для приниження, щоб показати своє нехтування адресатом, а для підсилення маніпулятивного впливу на нього додає погрозу – **прямий менасив** (*I warn you, Paul. If whoever that is hears something – or even if I hear something and think he might heard something – I will kill him, or them, then you, then myself*). Щоб донести до слухача, що все сказане – не жарт, мовець починає погрозу з попередження, а для більшого підсвідомого впливу на психіку першого називає його ім'я (*I warn you, Paul*).

Погроза в мовленні адресанта часто поєднується з ультиматумом. Такий вибір мовленнєвого акту зумовлений прагненням мовця сформувати уявлення комунікативного партнера про свою позицію і водночас принизити його образливими зверненнями. Наприклад:

“*Get out, slut, or you'll finish the day in the underkitchens*” [17, p. 121].

Вимагаючи від дівчини залишити кімнату, адресант попереджає, що в разі непокори їй загрожує смерть за неприємних обставин *or you'll finish the day in the underkitchens* й апелює до неї інвективним зверненням *slut*. Подібну ситуацію відображено в наступному прикладі. Мовець називає комунікативного партнера абсолютно нормативним словом (**вокатив** *kid*), проте воно принизливе для співрозмовника, оскільки надає йому негативної конотації – інтерпретує як недосвідченого і несамотійного малюка, пор.:

“*I told you, kid, get lost,*” said the flat-faced gray-eyed man closest to Jack. “*Or I'll personally pound the shit out of you*” [17, p. 148].

Менасив-ультиматум *Or I'll personally pound the shit out of you* вживається з метою позбутися співрозмовника, який не хоче йти. Інвективна обіцянка розправи спрямована на те, щоб позбавити слухача бажання продовжувати своє перебування у певній компанії.

У вербалізації своїх цілей мовець прагне зберегти несиметричне співвідношення актуалізованих комунікативних ролей, що надає йому переваги в реалізації своїх мовленнєвих інтенцій. Саме тому для впливу на адресата він застосовує наказ, заборону та погрозу, втілюючи їх у дискурсі за допомогою директивів, ін'юнктивів і менасивів.

Інвективи-квеситиви в конфліктному мовленні теж використовують для спеціального впливу на адресата. Їхня перлокутивна ціль полягає в здійсненні тиску на опонента, придушенні дій останнього, а також у виході негативної енергії мовця. Зазвичай такі запитання не вимагають відповіді, а лише психологічно тиснуть на співрозмовника.

“Where’s my brother, you fucking needle-freak?” Claudio screamed. “What’d you do to him?” He could not have been terribly interested in an answer, because he began to fire with both weapons while he was still yelling [16, p. 147].

Наведений дискурсивний фрагмент свідчить про те, що інвективні квеситиви не функціонують поодиноці. Для більшого впливу на адресата виникає необхідність використати щонайменше два запитання (*Where’s my brother, you fucking needle-freak? What’d you do to him?*). Слова автора (*He could not have been terribly interested in an answer*) підтверджують висновок про те, що інтерогативні висловлення не націлені на інтеракцію. Вони ставлять бар’єр між учасниками конфлікту, не даючи можливості адресату виконувати дискурсивні вчинки.

Розглянемо використання інвективи-квеситива на іншому прикладі:

“What’s wrong with you, Sheriff? Why are you so bullheadedly determined to lay this off on my husband? Are you a stupid man? A lazy man? A bad man? You don’t look like any of those things, but your behavior makes me wonder. It makes me wonder very much. Perhaps it was a lottery. Was that it? Did you draw his name out of a fucking hat?”

Alan recoiled slightly, clearly surprised – and discomfited – by her ferocity.

“Mrs Beaumont –” [15, p. 64].

Мета адресанта при застосуванні інвективи-квеситива – поставити адресата в позицію людини, яка виправдовується, тобто обороняється. Мовець (дружина підозрюваного) тисне на шерифа низкою запитань (**квеситиви**: *Are you a stupid man? A lazy man? A bad man?*), використовуючи повтори на лексичному та граматичному рівнях (*your behavior makes me wonder. It makes me wonder very much*). Жінка піддає сумніву як моральні якості слідчого, так і розумові, оскільки вона натякає на його необдуманість у виборі винного у слідстві (**інвективний квеситив**: *Did you draw his name out of a fucking hat?*). Емоційний стан розлюченості місіс Бомонт змусив адресата відсахнутися (*Alan recoiled slightly ... by her ferocity*), що свідчить про зміну ролей у процесі спілкування слідчого та підозрюваного.

Інвективи-констативи застосовують з метою проінформувати адресата про позицію мовця, пояснити його вчинки та обґрунтувати ставлення до ситуації. Такі мовленнєві акти притаманні учасникам спілкування, які хочуть засмутити або розлютити комунікативного партнера, напевно знаючи, що це повідомлення викличе шквал негативних емоцій в опонента.

“Go inside,” she said calmly. “You’re being quite foolish, Carl.”

“I’m going to-”

“Don’t tell me what you’ll do!” she shouted suddenly, advancing on him. He flinched away instinctively. “Go inside! You’ve done enough damage! Go inside! Go find some of your friends and have drinks! Go anywhere! But ... get out of my sight!” [14, p. 39].

Вказівки на вади (*You’re being quite foolish, Carl; You’ve done enough damage!*) провокують виникнення конфлікту, проте адресант навіть не дає змоги адресату виправдатися, перериваючи його. Мовець повідомляє про своє крайнє незадоволення ситуацією, що виникла, і вдається до наказів йти геть (імператив *Go anywhere!*). Констативи під час сварки слугують засобом приниження, психологічної жорстокості та дискурсивного садизму, що може повторюватися декілька разів в одному висловленні. Це не тільки демонструє зневажливе ставлення до слухача, а й дає змогу мовцю подумати, що сказати чи зробити далі.

“Shut up!” young Mr. Evans is shouting at her. “Shut up, you crazy old cow! You’re not going anywhere except back to your dadblame room!”

Something about his sneer makes it obvious that even now, with the world turned upside down, young Mr. Evans is enjoying both his power to command and his Christian duty to brutalize. This is only enough to make Jack angry. What infuriates him is the look of terrified incomprehension on the old woman’s face [12, p. 457].

Порівняння адресата з коровою є дуже влучним, якщо мовець хоче образити останнього. Наказ замовкнути, що вимовляється з окличною інтонацією, свідчить про глибоке презирство до партнера з комунікації (*Shut up, you crazy old cow!*). Мовець, містер Еванс, висловлює неповагу до віку опонента. По-перше, мовець молодий (*young Mr. Evans is shouting at her*), по-друге, він вказує на неприйняття віку жінки (*old*). Містер Еванс також піддає сумніву розумові здібності адресата (*crazy*). Проте розлючують мовця не попередні дії жінки, а нерозуміння агресії, яка спрямована на неї (*What infuriates him is the look of terrified incomprehension on the old woman's face*).

Інвектива присутня в конфлікті у всіх мовленнєвих актах мовця, якщо його мовлення спрямоване на відмову від кооперації. Вона є характеристикою дискурсивної поведінки, що підтверджується словесними та невербальними вчинками особистості.

У результаті транспонування іллокутивних цілей інвективний мовленнєвий акт може доповнюватися пропозиційним змістом практично будь-якого іншого мовленнєвого акту. Під час конфліктної взаємодії мовець тяжіє до вживання різних мовленнєвих актів, переважно негативно маркованих, прагнучи в такий спосіб досягти своєї іллокутивної мети – здобути вищий комунікативний статус над співрозмовником. У ході сварки комуніканти не дотримуються принципу кооперації та руйнують постулати схвалення, скромності, згоди, симпатії та ввічливості.

За конфліктної взаємодії адресант є агресивно налаштованим відносно комунікативного партнера, про що свідчить велика кількість уживаних ним інвектив-менасивів та інвектив-ін'юнктивів, він тяжіє до маніпулювання, вихвалання, приниження. Увіразнити своє ставлення до опонента мовець може невербальними виявами.

Отже, інвективний мовленнєвий акт прямо чи опосередковано виражає негативний емоційний стан мовця, який може бути спричинений як словами чи діями співрозмовника, так і незадоволенням ситуацією в цілому. Інвективний мовленнєвий акт має план змісту – комунікативну інтенцію мовця (вияв свого негативного ставлення, почуття), а також план вираження – різноманітні мовні та мовленнєві засоби передавання негативної іллокутивної цілі. Основу інвективного мовленнєвого акту становить конфліктна взаємодія його учасників, перлокутивним ефектом цього акту є завдання адресату моральної шкоди.

Для втілення своїх намірів адресант вдається до використання мовленнєвого акту інвективи з іллокуцією різних мовленнєвих актів, котрі за певних умов наділені високою конфліктогенністю. У конфлікті також активно використовуються ін'юнктиви для підвищення авторитарності адресанта. Квеситиви часто застосовуються з градуальним підвищенням тону, що забезпечує більший негативний вплив на психологічний фон опонента та не дає змоги останньому адекватно відповісти на поставлені йому запитання. Константиви мовець використовує для інформування про власне інвективне ставлення до адресата або до певних подій. Якщо адресант становить небезпеку, він завжди використовує менасиви та ультиматуми для залякування партнера з комунікації. Рідше трапляються промісиви, реквестиви та перформативи. Урахування всієї сукупності перерахованих структурних компонентів інвективного мовленнєвого акту дозволяє встановити справжню іллокутивну мету стратегії адресанта, а також її перлокутивний ефект на адресата. Подальші наукові розвідки вбачаємо у встановленні кореляції між мовленнєвим актом інвективи з інвективною мовленнєвою стратегією, тактикою та фактором адресанта / адресата у персональному дискурсі сучасних англійських творів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / Елена Михайловна Вольф. – М. : Едиториал УРСС, 2002. – 280 с.
2. Гладуш Н. Ф. Прагматичні аспекти висловлення і дискурсу : [навч. пос.] / Надія Федорівна Гладуш. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2005. – 200 с.

3. Жельвис В. И. Поле брани. Сквернословие как социальная проблема / Владимир Ильич Жельвис. – М. : Ладомир, 1997. – 330 с.
4. Жельвис В. И. "Грубость": проблемы классификации лексики / Владимир Ильич Жельвис // Вопросы психолингвистики. – 2008. – № 7. – С. 109–113.
5. Карабан В. И. Сложные речевые единицы: прагматика английских асиндетических полипредикативных образований / Вячеслав Иванович Карабан. – К. : Вища школа, 1989. – 131 с.
6. Королева О. П. Прагматика инвективного общения в англоязычном социуме (на материале британского ареала) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / О. П. Королева. – Нижний Новгород, 2002. – 22 с.
7. Кулаков А. Е. Лингвокультурный и коммуникативный аспекты инвективного лексического инвентаря (на материале территориальных вариантов французского языка Франции, Канады и Африки) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Артем Егорович Кулаков. – Саратов, 2011. – 175 с.
8. Любичкая Е. В. Речевой акт угрозы в сленге современной молодежи [Электронный ресурс] / Евгения Владимировна Любичкая. – 2002. – Режим доступа : http://conf.stavsu.ru/YOUTH_SCI/SEC7/lubitskaya.htm.
9. Почепцов Г. Г. Предложение / И. П. Иванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов // Теоретическая грамматика современного английского языка. – М., 1981. – С. 171–281.
10. Шарифуллин Б. Я. Языковая агрессия и языковое насилие в свете юрислингвистики: проблема инвективы / Б. Я. Шарифуллин // Юрислингвистика-5: Юридические аспекты языка и лингвистические аспекты права. – Барнаул : АГУ, 2004. – С. 120–132.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Инвектива [Электронный ресурс] // Візуальний словник. – Режим доступа : <http://vslovar.ru/fil/457.html>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

12. King S. Black House / St. King, P. Straub. – N. Y. : Random House, 2001. – 625 p.
13. King S. Misery / Stephen King. – N. Y. : A Signet Book and NAL, 1988. – 352 p.
14. King S. The Bachman Books / Stephen King. – N. Y. : NAL, 1985. – 692 p.
15. King S. The Dark Half [Electronic Resource] / Stephen King. – N. Y. : Viking, 1989. – 448 p. – Mode of Access : http://readanybooks.net/mystery/The_Dark_Half/
16. King S. The Dark Tower II: The Drawing of the Three / Stephen King. – N.Y. : Grant, 1987. – 400 p.
17. King S. The Talisman / St. King, P. Straub. – N. Y. : Ballantine Books, 2001. – 735 p.

Дата надходження до редакції 11.11.2015